

Тема 3: Проблеми інклюзивної освіти в умовах сучасної середньої та вищої школи.

ПЛАН

1. Проблеми інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи.
2. Вплив спеціальної школи на процес соціалізації учнів із особливими потребами.
3. Навчання студентів із особливими потребами в умовах вищого навчального закладу.

Ключові поняття: *інклюзивна школа, учні з особливими потребами, студенти із обмеженими фізичними можливостями*

1. Проблеми інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи.

У програмі підвищення кваліфікації вчителів ЮНЕСКО виділено зміст, який визначає концепцію «інклюзивного навчання» сьогодення:

1. Скасування поділу на загальну педагогіку та особливу педагогіку: шкільні заняття повинні бути доступні для всіх дітей.
2. «Інклюзивні школи» є ефективними тому, що використовують нові методи навчання (ознаками ефективних шкіл є поділ відповідальності між керівництвом школи й викладачами).
3. Орієнтація на навчальну програму, а не на індивіда; колишня орієнтація на індивіда повинна замінитися орієнтацією на навчальну програму; заняття не повинне розділяти учнів.
4. Ефективні школи для всіх дітей: акцент робиться на викладача і його кваліфікацію, а не на використання додаткових ресурсів для особливих учнів.

Можна виділити основні принципи інклюзивної школи:

1. Усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними.
2. Школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів через узгодження різних видів і темпів навчання.
3. Школи повинні забезпечувати якісну освіту для всіх, розробляючи відповідні навчальні плани, вживаючи організаційні заходи, розробляючи стратегії викладання, використовуючи партнерські зв'язки зі своїми громадами.

4. Діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм у навчальному процесі.

5. Інклюзивні школи найефективніший засіб, який гарантує солідарність співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їх ровесниками.

Введення інклюзивної освіти в Україні має певні труднощі:

1. Недостатня розробленість нормативно-правової бази та невиконання існуючих нормативних актів.

2. Непідготовленість вчителів загальноосвітніх шкіл до роботи з учнями, які мають інвалідність.

3. Відсутність технічних засобів і книг шрифтом Брайля, архітектурна непристосованість шкільних приміщень.

4. Необхідність додаткового фінансування.

5. Академічна перевантаженість навчальних програм.

6. Негативне ставлення батьків звичайних учнів до дітей з інвалідністю.

7. Гіперопіка або гіпоопіка батьків дітей з інвалідністю.

8. Відсутність психологічного супроводу тощо.

2. Вплив спеціальної школи на процес соціалізації учнів із особливими потребами

у вихованців дитячих будинків і шкіл-інтернатів формуються специфічні риси поведінки особистості. У них частіше, чим у дітей, що виховуються в родині, виявляються відхилення в інтелектуальній, мотиваційно-потребовій і емоційній сферах. Характерними рисами вихованців закритих навчальних закладів є зниження емоційності, деформація особистості у бік відокремлення, поверховість почуттів, порушення афективно-особистісних стосунків, невміння розділити свої переживання з іншою людиною. У вихованців інтернатів формується вузький і недиференційований образ іншої людини.

Випускники спеціалізованих шкіл мають психологічні проблеми в процесі адаптації й інтеграції в суспільство. Закритість зазначених навчальних закладів обмежує соціальний досвід, спілкування, міжособистісну взаємодію однолітків. Результатом цього є неадекватне уявлення про себе й свої можливості, невміння налагоджувати взаємодію, недостатня поінформованість суспільства про психологічні особливості дітей та молоді з інвалідністю. Біофізіологічна компенсація не може відновити рівновагу між особистістю й середовищем.

Для ефективного розвитку інклюзивної освіти та процесу успішної інтеграції в суспільство молоді з різноманітними нозологіями необхідно враховувати наступне:

1. Ступень порушення здоров'я.
2. Позиція батьків.
3. Архітектурне середовище міста, школи, вищого навчального закладу.
4. Закони.
5. Розмір міста.
6. Атитюди в школі.
7. Атитюди суспільства.
8. Існуючий і попередній досвід інклюзивного навчання.
9. Кваліфіковані педагоги для роботи з учнями, які мають порушення психофізичного розвитку.
10. Наявність соціально-психологічного супроводу на всіх етапах розвитку такої особистості.

Отже, інклюзивний освітній простір не може розвиватися без серйозної методологічної, методичної й психологічної підготовки: не всі педагоги позитивно ставляться до таких реформ, багато з них не володіють навичками, необхідними для того, щоб вести урок в «інклюзивному» класі, де діти відрізняються за своїми первинними здібностями та можливостями.

3. Навчання студентів із особливими потребами в умовах вищого навчального закладу

Адаптація студента до умов навчання ВНЗ містить у собі:

1. Адаптацію до фізичних умов професійно-освітнього середовища (психофізіологічний компонент адаптації).
2. Адаптацію до професійно-освітніх завдань, які виконуються, операціями, професійної інформації (особистісно-діяльнісний або професійний компонент адаптації).
3. Адаптацію особистості до соціальних компонентів професійно-освітнього середовища (соціально-психологічний компонент адаптації).

Серед причин, які найбільше впливають на соціально-психологічну адаптацію й інтеграцію студентів із особливими потребами в умовах вищої школи можна виділити наступні: причини загальнопсихологічного, спеціально-особистісного, соціального характеру, зумовлені обмеженими фізичними можливостями.

Загальнопсихологічні причини містять: рівень сформованості практичних і соціально значущих звичок випускників спеціальних шкіл, що

дозволяють їм вести самостійне життя в умовах закладу інтегрованого типу (високий рівень шкільної підготовки, тобто достатня інформативність і поінформованість; особливості володіння елементами вузівської навчальної діяльності; комунікабельність і відсутність емоційно-вольових порушень).

До спеціально-особистісних причин належать: усвідомлення випускниками свого порушення здоров'я й відповідне ставлення до нього; наявність установки на соціальну інтеграцію, а також позитивного мотиву на продовження навчання й віру в успішність наступної професійної діяльності.

Серед соціальних причин – неготовність сучасної вузівської системи до створення оптимальних умов для професійно-освітньої діяльності студентів із особливими потребами, відсутність єдиних підходів до вступу незрячих до ВНЗ; відсутність безбар'єрного середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями взагалі; низький рівень поінформованості суспільства про їх життя, можливості й особливості професійної освіти; відсутність стабільної державної гарантії матеріального забезпечення, працевлаштування, соціального-психологічного супроводу людей із обмеженими фізичними можливостями.

Складнощі процесу навчання у вищому навчальному закладі зумовлені, зокрема, тим, що протягом шкільного навчання в учня із особливими потребами розвивається певний негативний захисний комплекс перед іншими людьми, який поступово переходить у стан стійкого стереотипу поведінки. Усе це впливає на особливості спілкування такої молоді в студентських групах.